

ΜΝΗΜΕΙΩΔΕΙΣ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΕΣ

στα ελληνικά μνημεία unesco

ΔΗΛΟΣ

► συντελεστές έργου

ΓΕΝΙΚΟΣ ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ

Αναστασία Λαζαρίδου, Δρ Αρχαιολόγος, Επίτιμη Προϊσταμένη Διεύθυνσης Αρχαιολογικών Μουσείων, Εκθέσεων & Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων
Νικολέττα Σαραγά, Αρχαιολόγος, Διεύθυνση Αρχαιολογικών Μουσείων, Εκθέσεων & Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων

ΣΥΛΛΗΨΗ–ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Ανδρομάχη Κατσελάκη, Δρ Αρχαιολόγος, Προϊσταμένη Τμήματος Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων & Επικοινωνίας ΔΑΜΕΕΠ

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΡΑΞΗΣ

Νικήτας Γεωργιόπουλος, Αρχαιολόγος, ΤΕΠΕ, ΔΑΜΕΕΠ

ΟΡΓΑΝΩΣΗ–ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Αθηνά Παπαδάκη, Αρχαιολόγος MSc Διοίκηση Πολιτισμικών Μονάδων, ΤΕΠΕ, ΔΑΜΕΕΠ

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ–ΓΡΑΦΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Σπήλιος Πίστας, Γραφίστας, ΤΕΠΕ, ΔΑΜΕΕΠ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ/ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ

Ελευθερία Βλάχου, Αρχαιολόγος–Μουσειολόγος
Αθηνά Παπαδάκη

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΕΝΤΥΠΩΝ

ΓΡΑΦΙΣΤΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΕΝΤΥΠΩΝ

Ειρήνη-Μαργαρίτα Καλομοίρη, Γραφίστρια-Μουσειολόγος
Βασίλης Δημόπουλος, Γραφίστας, ΤΕΠΕ, ΔΑΜΕΕΠ
Ειρήνη Χαραλαμπίδη, Γραφίστρια, ΤΕΠΕ, ΔΑΜΕΕΠ

ΕΡΕΥΝΑ–ΣΥΓΓΡΑΦΗ ΚΕΙΜΕΝΩΝ ΕΝΤΥΠΩΝ

Ιωάννης Βαξεβάνης, Αρχαιολόγος Βυζαντινών & Μεταβυζαντινών Αρχαιοτήτων
Ελευθερία Βλάχου
Ιωάννης Εβρενόπουλος, Δρ Αρχαιολόγος Προϊστορικών & Κλασικών Αρχαιοτήτων
Αθηνά Παπαδάκη

ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΝΤΥΠΩΝ

Ιωάννης Βαξεβάνης
Αθηνά Παπαδάκη

ΚΡΙΤΙΚΗ ΑΝΑΓΝΩΣΗ

Εφορεία Αρχαιοτήτων Κυκλάδων

ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ

Translix USCS IKE

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ

Radiant Technologies: Ανδρέας Σαντρουζάνος, Σπήλιος Πίστας

► ευχαριστίες

Δημήτρης Αθανασούλης, Αρχαιολόγος, Προϊστάμενος ΕΦΑ Κυκλάδων
Θέμης Βάκουλης, Αρχαιολόγος, ΕΦΑ Κυκλάδων

ISBN XXX-XXX-XXX-X

Υπουργείο Πολιτισμού

Γενική Διεύθυνση Αρχαιοτήτων και Πολιτιστικής Κληρονομιάς

Διεύθυνση Αρχαιολογικών Μουσείων,
Εκθέσεων και Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων
Τμήμα Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων και Επικοινωνίας

Απαγορεύεται η οποιαδήποτε μερική ή ολική ανατύπωση χωρίς την άδεια του εκδότη

ΓΝΩΣΤΟΠΟΙΗΣΗ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ

Το ελληνικό Υπουργείο Πολιτισμού διατηρεί τα πνευματικά δικαιώματα επί των απεικονιζόμενων αρχαίων και επί των φωτογραφιών και ο Οργανισμός Διαχείρισης & Ανάπτυξης Πολιτιστικών Πόρων εισπράττει τα τέλη δημοσίευσης αυτών (©ΥΠΠΟ-ΟΔΑΠ).

Χρησιμοποιούνται επίσης εικόνες με copyright
©UNESCO, ©Wikimediacommons,
© OUR PLACE The World Heritage Collection

Διαφορετική προέλευση εικόνων αναφέρεται στην ενότητα Προέλευση εικόνων.

Copyright © 2023 Υπουργείο Πολιτισμού

Η δράση «Ελλάδα και UNESCO: Παραγωγή παιδαγωγικών εργαλείων για την ανάδειξη χώρων και μνημείων παγκόσμιας κληρονομιάς στην ελληνική επικράτεια», υλοποιήθηκε στο πλαίσιο του Ε.Π. «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση», ΕΣΠΑ 2014-2020.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού,
Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ανάπτυξη - εργασία - αλληλεγγύη

ΜΝΗΜΕΙΩΔΕΙΣ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΕΣ

στα ελληνικά μνημεία unesco

Αρχαιολογικός Χώρος Δήλου

ΜΝΗΜΕΙΟ
UNESCO

12

Δέκα βήματα μέχρι...

1

Σύμφωνα με το μύθο, ο βασιλιάς και μάντης Άνιος υποδέχθηκε εδώ τους Αχαιούς που ταξίδευαν για την Τροία και αργότερα τους πτημένους Τρώες Αινεία και Αγχίση, στο δρόμο τους για τη Δύση.

Ο Άνιος, γιος του Απόλλωνα, προέβλεψε ότι ο τρωικός πόλεμος θα κρατήσει 10 χρόνια. Οι Αχαιοί πήραν μαζί τους στην Τροία τις κόρες του, τις Νύμφες Σπερμώ, Οινώ και Ελαΐς που παρήγαγαν τους αντίστοιχους καρπούς. Για να επιστρέψουν στο νησί τους οι νύμφες μεταμορφώθηκαν σε περιστέρια.

2

Στην Οικία της Κλεοπάτρας και του Διοσκουρίδη σώζονται τα αγάλματα των ιδιοκτητών.

3

Ο αρχαιολογικός χώρος είναι ο μεγαλύτερος σε έκταση στην Ελλάδα.

Ολόκληρο το ακατοίκητο νησί, είναι αρχαιολογικός χώρος!

4

Στην Αγορά της Λίμνης θα συναντήσεις εργαστήρια, αρτοποιεία, οινοπωλεία.

5

Κοντά στην Αγορά στεγαζόταν ο σύλλογος εμπόρων τραπεζιτών και πλοιοκτητών από την Βηρυτό.

Συχνά οι ξένοι κάτοικοι ίδρυναν σωματεία, λέσχες για να περνούν το χρόνο τους με ομοεθνείς, αλλά και να προστατεύουν τα συμφέροντά τους.

6

Εκτός από αρχαία ελληνικά ιερά, εκεί βρίσκονται και το Ιερό των Συρίων Θεών και το Ιερό των Αιγυπτίων Θεών.

7

Εδώ διατηρούνται πολλές πλούσιες επαύλεις με εντυπωσιακά ψηφιδωτά δάπεδα.

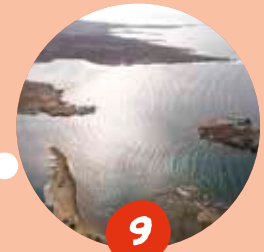
Η Οικία με τα Δελφίνια, η Οικία με τα Προσωπεία, η Οικία με την Τρίαινα και η Οικία με τον Διόνυσο.

8

Βρίσκεται στο κέντρο των Κυκλάδων και λέγεται ότι είναι η αιτία που ονομάστηκαν έτσι.

Τα νησιά που σχηματίζουν κύκλο γύρω από τη Δήλο ονομάστηκαν Κυκλάδες.

9

Ήταν πλωτό νησί και παράδερνε στα κύματα, μέχρι που ο Ποσειδώνας το «αγκυροβόλησε» με τέσσερις διαμαντένιες αλυσίδες στο κέντρο του Αιγαίου και το «φανέρωσε».

Γι' αυτό ονομάζεται Δήλος, που σημαίνει φανερή.

10

Η Λητώ, κυνηγημένη από τη ζήλια της θεάς Ήρας, βρήκε καταφύγιο κάτω από ένα φοίνικα και γέννησε τα δίδυμα παιδιά του Δία.

Την Άρτεμη, θεά του κυνηγιού και της σελήνης, και μετά τον Απόλλωνα, θεό της μουσικής, της ποίησης και του φωτός.

Η Δήλος...

Το περιπλανώμενο νησί

ΤΙ;

- Το πανελλήνιο ιερό του Απόλλωνα στη Δήλο.
- Η έδρα της Αθηναϊκής συμμαχίας.
- Ένα κοσμοπολίτικο εμπορικό λιμάνι και μια πλούσια πόλη.

ΠΟΥ;

- Π.Ε. Κυκλάδων, Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου

ΠΟΤΕ;

- 9ος–8ος αι. π.Χ.:
εδραίωση της λατρείας του Απόλλωνα.
- 7ος–4ος αι. π.Χ.: ακμή του ιερού.
- 3ος–2ος αι. π.Χ.:
ακμή του λιμανιού και της πόλης.

τι λένε οι αριθμοί:

750.000
ΤΟΝΟΙ

εμπορευμάτων
διακινούνταν ετησίως

250.000
ΔΟΥΛΟΙ

διακινούνταν κάθε χρόνο

30.000
ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ

από τον 3ο αι. π.Χ.–3ο αι. μ.Χ.

7.500
ΠΛΟΙΑ

ελλιμενίζονταν κάθε χρόνο

...στον κατάλογο της Unesco!

Ο Αρχαιολογικός Χώρος της Δήλου εντάχθηκε στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO με βάση τα παρακάτω κριτήρια:

ΚΛΑΣΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

ΕΤΟΣ ΕΝΤΑΞΗΣ: 1990

κριτήριο i

επηρέασε καταλυτικά την εξέλιξη της αρχιτεκτονικής και των μνημειακών τεχνών.

κριτήριο ii

αποτελεί μοναδική μαρτυρία πολιτισμών του Αιγαίου, ήδη από την 3η χιλιετία π.Χ.

κριτήριο iii

παρέχει μια ολοκληρωμένη εικόνα ενός σημαντικού κοσμοπολίτικου μεσογειακού λιμανιού του αρχαίου κόσμου.

κριτήριο iv

σύμφωνα με τη μυθολογία, εδώ γέννησε η Λητώ τους δίδυμους θεούς Απόλλωνα και Άρτεμη.

5.000
x 1300
ΜΕΤΡΑ

οι μέγιστες διαστάσεις
του νησιού

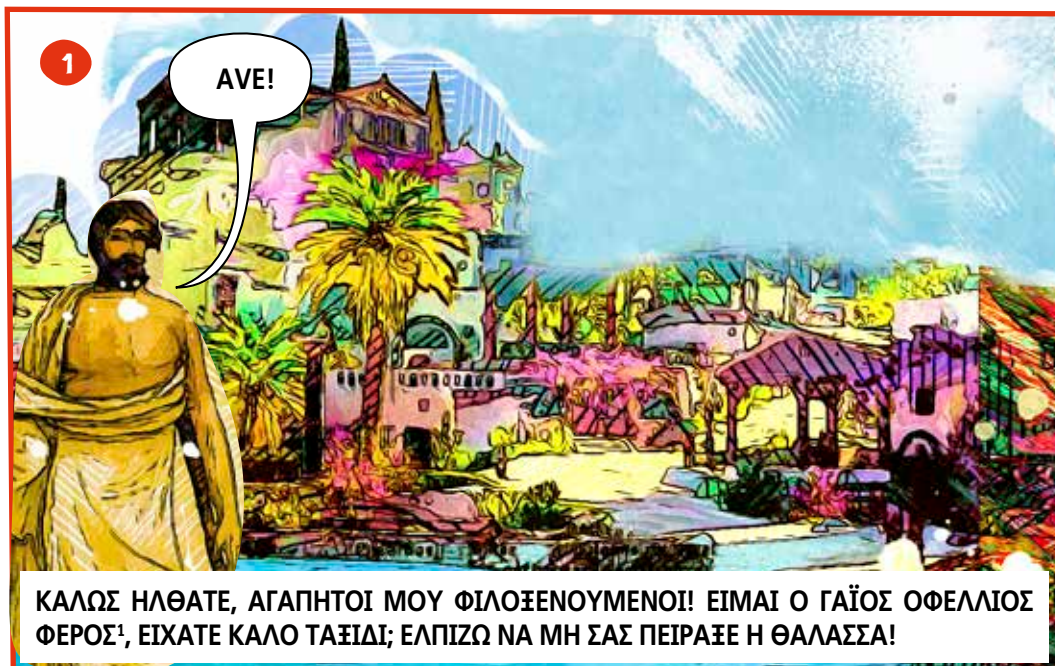
6.500
ΘΕΑΤΕΣ

χωρητικότητα του Θεάτρου

1. Αρχαιολογικός χώρος της Δήλου από ψηλά.

Περιδιαβαίνοντας στη Δήλο...

...ΜΕ ΤΟΝ ΠΛΟΥΣΙΟ ΕΜΠΟΡΟ Γάιο Οφέλλιο Φέρο

5 ΤΑ ΠΟΛΥΤΙΜΑ ΑΦΙΕΡΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΠΟΛΕΩΝ ΣΤΟΝ ΘΕΟ ΦΥΛΑΣΣΟΝΤΑΙ ΣΤΟΥΣ 5 ΘΗΣΑΥΡΟΥΣ³. ΦΤΑΣΑΜΕ ΣΤΗΝ ΑΓΟΡΑ ΤΩΝ ΙΤΑΛΩΝ⁴: ΕΔΩ ΚΑΝΟΝΙΖΩ ΤΙΣ ΕΜΠΟΡΙΚΕΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΕΣ ΜΟΥ.

6 ΔΕΙΤΕ ΤΗΝ ΙΕΡΗ ΛΙΜΝΗ, ΟΠΟΥ ΓΕΝΝΗΘΗΚΑΝ ΟΙ ΔΙΔΥΜΟΙ ΘΕΟΙ, Ο ΑΠΟΛΛΩΝ ΚΑΙ Η ΑΡΤΕΜΙΣ! ΜΑ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΘΑΥΜΑΣΙΑ ΑΥΤΑ ΤΑ ΛΙΟΝΤΑΡΙΑ⁵ ΠΟΥ ΑΦΙΕΡΩΣΑΝ ΟΙ ΝΑΞΙΟΙ;

7 Η ΕΠΑΥΛΗ ΜΟΥ ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ ΣΤΗ ΣΥΝΟΙΚΙΑ ΤΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ⁶. ΠΕΡΑΣΤΕ ΝΑ ΣΑΣ ΔΕΙΞΩ ΤΑ ΨΗΦΙΔΩΤΑ ΔΑΠΕΔΑ ΚΑΙ ΝΑ ΣΑΣ ΚΕΡΑΣΩ ΩΡΑΙΟ ΣΑΜΙΩΤΙΚΟ ΚΡΑΣΙ ΠΡΙΝ ΑΠΟΣΥΡΘΕΙΤΕ ΣΤΟΝ ΞΕΝΩΝΑ ΓΙΑ ΝΑ ΞΕΚΟΥΡΑΣΤΕΙΤΕ.

8 ΑΡΓΟΤΕΡΑ ΠΑΜΕ ΝΑ ΑΘΛΗΘΟΥΜΕ ΣΤΙΣ ΠΑΛΑΙΣΤΡΕΣ Η ΣΤΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ⁷, ΚΟΝΤΑ ΣΤΟ ΣΤΑΔΙΟ. ΕΚΕΙ ΣΥΧΝΑΖΟΥΝ ΚΑΙ ΟΙ ΦΙΛΟΙ ΜΟΥ.

ΑΥΡΙΟ ΑΝ ΘΕΛΕΤΕ, ΜΠΟΡΟΥΜΕ ΝΑ ΠΑΜΕ ΣΤΟ ΘΕΑΤΡΟ⁸ ΝΑ ΔΟΥΜΕ ΤΟΝ «ΑΜΦΙΤΡΥΩΝΑ» ΤΟΥ ΠΛΑΥΤΟΥ!

Το περιβάλλον...

Υπάρχει ένα μικρό νησί, όπου κανείς το βλέπει να περιπλανιέται στα πελάγη, χωρίς θεμέλια σ' ένα χώρο, και να επιπλέει στα ρεύματα ωςάν ασφόδελος, κατά νοτιά, κατά βοριά, όπου το σπρώχνει η θάλασσα. Φέρε με εκεί, εκεί θα σε δεχτούνε. [...] και η Λητώ βρήκε το επιθυμητό τέλος των σκληρών περιπλανήσεών της.

Καλλίμαχος *Eis Δήλον*^ο, 4. 190 κ. εξής

Στην αρχαιότητα με τον όρο «Δήλες» αναφέρονταν στα γειτονικά νησιά της Δήλου και της Ρήνειας, τη «Μικρή» και τη «Μεγάλη Δήλο» αντίστοιχα. Η Δήλος, ένα από τα μικρότερα νησιά στο κέντρο των Κυκλάδων, με μέγιστο μήκος 5χλμ. και πλάτος μόλις 1300 μέτρα, λούζεται στον ήλιο και ήταν ιδανική για τη λατρεία του θεού του φωτός. Το πανελλήνιος εμβέλειας ιερό και η εξαιρετική γεωγραφική της θέση στις Κυκλάδες συντέλεσαν στο να εξελιχθεί σε σημαντικό εμπορικό κέντρο της Μεσογείου.

2. Άποψη λιμένα της Δήλου. Στο βάθος η Ρήνεια και η Πάρος. Όπως τα απεικόνισε ο C.F. T. C. deAligny το 1843.

3. Άποψη του αρχαιολογικού χώρου. Διακρίνεται το Ηραίον.

...και το τοπίο

- Το ιερό του Απόλλωνα χτίστηκε στη μοναδική μικρή κοιλάδα στα ΒΔ του νησιού, η οποία περιβάλλεται από χαμηλούς λόφους, με κυριότερο τον Κύθνο (112,6 μ.), που δεσπόζει στο νησί.
- Στο άνυδρο νησί σχηματίζεται το χειμώνα από τα νερά της βροχής ο Ινωπός, ένας μικρός ποταμός, αλλά και η περίφημη Ιερή Λίμνη, τόπος γέννησης των δίδυμων θεών.
- Με το ιερό να αποτελεί μεγάλο πόλο έλξης για πιστούς και προσκυνητές, το λιμάνι της Δήλου εξελίχθηκε σε σημαντικό εμπορικό κόμβο, με πυκνή και άναρχη δόμηση, όπως αποδεικνύουν τα πλούσια, αλλά διάσπαρτα, αρχιτεκτονικά κατάλοιπα.

Πράσινες λεπτομέρειες

Το έδαφος της Δήλου είναι ιδιαίτερα τραχύ και βραχώδες και από τη νήσο εξάγεται γρανίτης εξαιρετικής ποιότητας. Στον άγονο βράχο ενδημούν και προστατεύονται σπάνια φυτά και ζώα των Κυκλάδων, όπως η μεγάλη σαύρα «*agamastellio*», γνωστή ως *κροκοδειλάκι του Αιγαίου*.

Η Δήλος στον χρόνο

6ος αι. π.Χ.

Ανάδυσση της Αθήνας στην περιοχή.
Οικοδόμηση του (πρώτου)
Πώρινου Ναού του Απόλλωνα.
Πρώτη «κάθαρση» του νησιού από
τους Αθηναίους.

7ος αι. π.Χ.

το Ιερό καταλαμβάνει ήδη
σημαντική έκταση. Ανταγωνισμός
Νάξου και Πάρου.

9ος αι. π.Χ.

Οι πρώτες ιστορικές ενδεί-
ξεις για την ύπαρξη ιερού του
Απόλλωνα στο νησί, που
κατοικείται από το 2500 π.Χ.

Αρχές 5ου αι. π.Χ.

Περσικοί Πόλεμοι: η Δήλος
γλιτώνει την καταστροφή
από τον Δάτη, που σέβεται
το ιερό και τους κατοίκους του.

478 π.Χ.

Ίδρυση της Δηλιακής Συμμαχίας
με έδρα τη Δήλο. Το 476 π.Χ.
ξεκίνησε η οικοδόμηση του
(δεύτερου) Ναού του Απόλλωνα
ή Μεγάλου Ναού ή Ναού των
Δηλίων, που δεν ολοκληρώθηκε
ποτέ.

454 π.Χ.

Μεταφορά του ταμείου της Συμμαχίας
στην Ακρόπολη των Αθηνών.

314 π.Χ.

Δηλιακή Ανεξαρτησία:
Οι Μακεδόνες, με ηγέτες
τον Αντίγονο και τον γιο του Δημήτριο
τον Πολιορκητή, ελευθερώνουν
τη Δήλο από τους Αθηναίους.

425 - 417 π.Χ.

Οικοδόμηση του (τρίτου)
ναού του Απόλλωνα και καθι-
έρωση των Δηλίων εορτών,
κάθε πέντε χρόνια.

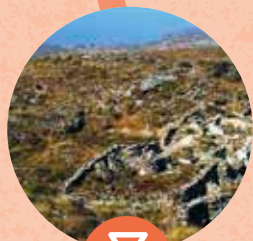
426/5 - 422 π.Χ.

Οι Αθηναίοι προχωρούν στη δεύτερη
«Κάθαρση» της Δήλου: μεταφορά
οστών και κτερισμάτων στη Ρήνεια.
Αποφασίζεται κανείς να μη γεννιέται
και να μην πεθαίνει πια στη Δήλο.
Το 422 π.Χ. οι κάτοικοι της Δήλου
εξορίζονται στην Μ. Ασία. Αργότερα
επιστρέφουν μετά από νέο δελφικό
χρησμό.

3ος - 2ος αι. π.Χ.

Επιδεικτική οικοδόμηση λαμπρών κτηρίων από τους ελληνιστικούς ηγεμόνες. Εμφάνιση ιερών ξένων θεών.

166 π.Χ.

Οι Ρωμαίοι επιστρέφουν την Δήλο στους Αθηναίους αλλά παράλληλα την ανακηρύσσουν ελεύθερο λιμάνι, χωρίς δασμούς. Παρατηρείται έντονη εμπορική και οικοδομική δραστηριότητα.

166 - 88 π.Χ.

Εγκατάσταση πολλών ξένων στο νησί από όλες τις περιοχές της Μεσογείου. Δημιουργία νέων συνοικιών, εκτεταμένα οικοδομήματα. Ίδρυση ιερών νέων θεών, ελληνικών και ξένων.

88 π.Χ.

Πρώτη καταστροφή της Δήλου από τον βασιλιά του Πόντου Μιθριδάτη.

15ος - 19ος αι. μ.Χ

Ευρωπαίοι περιηγητές αρχίζουν να επισκέπτονται τη Δήλο.

Μεταβυζαντινή περίοδος

Τα ερείπια του ιερού και του οικισμού χρησιμοποιούνται ως οικοδομικά υλικά από τους κατοίκους των γύρω νησιών.

8ος - 9ος αι. μ.Χ.

Διαδοχικές επιδρομές αρχικά από Σλάβους και εν συνεχεία από Σαρακηνούς. Πλήρης ερήμωση του νησιού.

69 π.Χ.

Δεύτερη μεγαλύτερη καταστροφή της Δήλου από τους πειρατές του Αθηνόδωρου. Σταδιακή συρρίκνωση και εγκατάλειψη.

1873

Έναρξη της συστηματικής αρχαιολογικής έρευνας από τη Γαλλική Αρχαιολογική Σχολή.

1904

Ανέγερση του αρχαιολογικού Μουσείου της Δήλου.

1990

Ένταξη του μνημείου στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς.

Μορφές μέσα στους αιώνες

Πλήθος πιστών έφταναν στο νησί ως προσκυνητές σε ένα από τα γνωστότερα πανελλήνια ιερά.

Αντιπροσωπείες και ξένες πρεσβείες επισκέπτονταν το ιερό και τον οικισμό, φιλοξενούμενοι στο Πρυτανείο, όπου θα τους παρέθεταν τιμητικά γεύματα. Όταν εορτάζονταν τα Δήλια, χιλιάδες θεατές παρακολουθούσαν τις εκδηλώσεις.

ΜΕΓΑΛΟΙ ΑΝΔΡΕΣ

Ο μυθικός ήρωας
Θησέας

και οι έφηβοι Αθηναίοι που έσωσε, επιστρέφοντας από την Κρήτη, σταμάτησαν στη Δήλο και χόρεψαν τον χορό «γέρανο», για να γιορτάσουν την εξόντωση του Μινώταυρου.

Ο τύραννος των Αθηνών
Πεισίστρατος

και οι γιοί του (6ος αι. π.Χ.)
έχτισαν τον πρώτο πώρινο ναό.

Ο Αθηναίος στρατηγός
Νικίας
(417 π.Χ.)

εγκαινίασε τον δεύτερο ναό.

Ο Μακεδόνας βασιλιάς
Δημήτριος Πολιορκητής
(337-283 π.Χ.) έχτισε το «Νεώριον», τεράστιο κτήριο μέσα στο οποίο βρισκόταν μία τριήρης αφιερωμένη στον Απόλλωνα.

Ο τύραννος της Σάμου
Πολυκράτης
(6ος αι. π.Χ.)

αφιέρωσε τη νησίδα Ρήνεια στη Δήλο.

ο **Δάτης**,
ο αρχιστράτηγος του Αρταφέρνη

επιτέθηκε στις αρχές του 5ου αι. στην Ελλάδα. Όχι μόνο δεν πείραξε τη Δήλο, αλλά θυμιάσε στον ναό του Δηλίου Απόλλωνα τριακόσια τάλαντα λιβάνι!

Ο βασιλιάς του Πόντου
Μιθριδάτης Ευπάτωρ
ληλάτησε και κατέστρεψε τη Δήλο (88 π.Χ.)

Η κοσμοπολίτικη Δήλος φιλοξενούσε κατοίκους με καταγωγή από ολόκληρο τον τότε γνωστό κόσμο.

Έμποροι και βιοτέχνες όλων των ειδικοτήτων έστηναν καταστήματα στον οικισμό και δραστηριοποιούνταν στο πολύβουο εμπορικό λιμάνι. Ιερά ξένων θεών και πολυτελείς επαύλεις μαρτυρούν τον πολυπολιτισμικό χαρακτήρα του νησιού.

ΕΠΩΝΥΜΟΙ...

Ο Διονύσιος Ζήνων
από τη Βηρυτό
αφιέρωσε αυτό το παιχνιδιάρικο
σύμπλεγμα της Αφροδίτης
με τον Πάνα και τον μικρό Έρωτα
(150-125 π.Χ.)

Ο Μηνόδωρος

διάσημος αθλητής της πάλης και του παγκρατίου,
έχει στη βάση του αγάλματός του στεφάνια που
αναφέρονται στις νίκες του (150-130 π.Χ.).

ΘΕΟΦΡΑΣΤΟΝ ΗΡΑΚΛΕΙΤΟΥ ΑΧΑΡΝΕΑ,
ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΝ ΔΗΛΟΥ ΓΕΝΟΜΕΝΟΝ
ΚΑΙ ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΑΝΤΑ ΤΗΝ ΑΓΟΡΑΝ

**Ο Αθηναίος Επιμελητής της Δήλου
Θεόφραστος**

διαμόρφωσε την Αγορά μπροστά από
την Υπόστυλη Αίθουσα
(126/5 π.Χ.)

**Η Κλεοπάτρα
και ο Διοσκουρίδης**

στόλισαν την έπαυλή τους με τα
αγάλματά τους.

...ΚΑΙ ΑΝΩΝΥΜΟΙ

Στα βιοτεχνικά εργαστήρια εργάζονταν
εκατοντάδες δούλοι: σε ένα εργατικό ατύχημα
σκοτώθηκαν 19 σκλάβοι, που προέρχονταν
από τον Εύξεινο πόντο, την Μ. Ασία, την Συρία,
την Παλαιστίνη, την Κυρήνη και την Αραβία.

Οι κομψές γυναίκες
της Δήλου έχουν ωραία ρούχα,
περίτεχνα χτενίσματα
και πολύτιμα κοσμήματα.

ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΕΙΡΑΤΗ

ΑΘΗΝΟΔΩΡΟ

ΣΤΟΝ ΜΕΡΜΕΛΕΧΑ

Ο Αθηνόδωρος, σύμμαχος του βασιλιά
Μιθριδάτη, λεπλατεί τη Δήλο το 69 π.Χ.
Από τον 7ο αι. μ.Χ. το νησί γίνεται καταφύγιο
πειρατών, όπως ο περιβόητος Marmeleq,
που εμφανίζεται το 1732. Απόγονός του
θεωρείται ο Μυκονιάτης Μανόλης Μερμελέχας,
ο «Ρομπέν των θαλασσών»,
που συμμετείχε και στην Επανάσταση!

ΑΦΟΣΙΩΜΕΝΟΙ ΕΡΕΥΝΗΤΕΣ

Η Γαλλική Αρχαιολογική Σχολή Αθηνών
ξεκίνησε τις ανασκαφές στην Δήλο το 1873.
Τέσσερα μέλη της σκοτώθηκαν στο μέτωπο
κατά τη διάρκεια του Α' Παγκοσμίου Πολέμου.

Ένα μνημείο γεννιέται

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΔΗΛΗ ΔΗΛΟ ΣΤΗ ΔΗΛΟ ΑΔΗΛΟ

Η αρχαία πόλη ευημερούσε όσο το λιμάνι της Δήλου συγκέντρωνε το διαμετακομιστικό εμπόριο μεταξύ Ανατολής και Δύσης. Όταν το λιμάνι έγινε ανασφαλές και το εμπόριο μεταφέρθηκε στα λιμάνια της Δύσης, και ιδιαίτερα μετά τη δεύτερη καταστροφή της Δήλου (69 π.Χ.) η πόλη σιγά-σιγά συρρικνώθηκε, εγκαταλείφθηκε και ξεχάστηκε.

4. Christorofo Buondelmonti, Χάρτης της Δήλου και της Ρήνειας, περίπου 1420.

Ο πρεσβύτερος και συγγραφέας Τερτυλλιανός αναφέρει με χαρακτηριστική χαιρεκακία: «ακόμη και η Σάμος θα γίνει άμμος και η Δήλος άδηλος».

ΟΙΚΟΔΟΜΙΚΑ ΥΛΙΚΑ

Κατά τη διάρκεια του 8ου και του 9ου αι. μ.Χ., η Δήλος δέχτηκε διαδοχικές επιδρομές αρχικά από Σλάβους και εν συνεχεία από Σαρακηνούς, με αποτέλεσμα να ερημώσει τελείως τελείως και να γίνει καταφύγιο πειρατών.

5. Χάρτης της Δήλου. J. P. de Tournefort, α' τέταρτο 18ου αι.

Τους αιώνες που ακολούθησαν, τα ερείπια χρησιμοποιήθηκαν ως οικοδομικά υλικά από τα γύρω νησιά.

Η Παναγία της Τήνου χτίστηκε κατά ένα μεγάλο μέρος από μάρμαρα της Δήλου, ενώ αγάλματα, επιγραφές και αρχιτεκτονικά μέλη είναι ακόμα εντοιχισμένα σε σπίτια της Μυκόνου, της Σύρου, της Τήνου, της Μήλου, της Θήρας, της Πάρου κ.ά.

ΟΛΩΣ ΕΓΚΑΤΑΛΕΛΕΙΜΜΕΝΗ

Ωστόσο, η Δήλος δεν λησμονήθηκε ποτέ, όπως άλλες θέσεις της αρχαιότητας.

Ορισμένοι φαντάζονται τη λαμπρότητα του ιερού, χωρίς να έχουν ποτέ επισκεφτεί τη Δήλο!

6. Ο ναός του Απόλλωνα όπως τον φαντάστηκε ο Widman, Arcipelago, περ. 1750.

Ο Άραβας γεωγράφος Muhammad al-Idrisi την αναφέρει ως Ardilo (1154 π.Χ.) ενώ πολλοί περιηγητές αναφέρονται στα ερείπια, που ήταν ορατά στο νησί.

Οι περισσότεροι εκφράζουν την απογοήτευσή τους για την ερήμωση του νησιού: «Αυτός ο αφανισμός ξεπερνά κάθε φαντασία και σφίγγει την καρδιά (...) σ' αυτόν τον σκυθρωπό βράχο όπου δεν έχει μείνει όρθιο ούτε ένα ερείπιο και η κάθε πέτρα έχει αναποδογυρίσει, σπάσει και θρυμματιστεί» (Charles Benoît 1847).

ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΠΕΡΓΙΑ!

Στα τέλη του 19ου αιώνα αρχίζει η μεγάλη συστηματική ανασκαφή από τη Γαλλική Αρχαιολογική Σχολή και το 1904 ξεκινά η ανέγερση του Μουσείου στη Δήλο.

7. Εικόνα «ανασκαφής» στη συνοικία του Θεάτρου, κάτω από την Οικία της Κλεοπάτρας. W. Deonna, 1905

8. Άποψη των ερειπίων της Δήλου από το Ιερό των Συρίων Θεών και το Ιερό των Αιγυπτίων Θεών.

Το 1905, οι σκληρές συνθήκες εργασίας οδήγησαν τους εργάτες στην προκήρυξη της πρώτης γνωστής απεργίας, υπό τον Μυκονιάτη γιατρό Ανδρόνικο, για την οποία έγινε μάλιστα επερώτηση στην Βουλή!

Η ΚΡΥΜΜΕΝΗ ΠΟΛΗ

9. Δηλιακά αρχαία στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο γύρω στο 1930.

Στις πρώτες δεκαετίες του 20ου αιώνα είχαν ήδη αποκαλυφθεί τα ιερά και ένα τμήμα της αρχαίας πόλης. Προτεραιότητα αποτελεί πλέον η μελέτη και η συντήρηση των μνημείων.

Ο αρχαιολογικός χώρος που έχει αποκαλυφθεί είναι εντυπωσιακός, παρότι το μεγαλύτερο τμήμα της αρχαίας πόλης βρίσκεται ακόμα θαμμένο κάτω από επίχωση πάχους περίπου 2 μέτρων!

ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΔΕΙΞΗ

Τα τελευταία χρόνια η αρμόδια Εφορεία Αρχαιοτήτων Κυκλάδων σχεδιάζει και υλοποιεί σύγχρονα έργα για την προστασία των αρχαιολογικών ευρημάτων και των ποικίλων μνημείων, ώστε η Δήλος να αναδειχθεί ως ένα ανοιχτό μουσείο.

Ένα ξεχωριστό μνημείο...

Η πατρίδα του Απόλλωνα

Στην άγονη Δήλο, η Λητώ, κυνηγημένη από τη ζηλιάρα Ήρα, γέννησε τα παιδιά του Δία, τα δίδυμα Άρτεμη και Απόλλωνα, κάτω από ένα φοίνικα.

Ο Κύνθος, το όρος του Δία, και η τροχιόσχημη λίμνη, κοντά στην οποία η Λητώ υπέφερε τους πόνους του τοκετού για 9 ημέρες και 9 νύχτες, παραμένουν σημαντικά ορόσημα της Ιερής γεωγραφίας του νησιού.

Στη Συνοικία της Λίμνης ιδρύθηκαν πολλοί ναοί, κοινοτικά κτήρια από ξένους, γυμνάσιο, καθώς και η μεγάλη αγορά των Ιταλών. Η λίμνη αποξηράνθηκε το 1925.

10. Η Συνοικία της Λίμνης.

Στο νησί που δεν πεθαίνει κανείς

Το 426 π.Χ., οι Αθηναίοι διέταξαν «γενική κάθαρση»: στο ιερό νησί απαγορεύτηκε να γεννιώνται ή να πεθαίνουν άνθρωποι. Οι κάτοικοι της Δήλου εξορίστηκαν, αλλά επέστρεψαν αργότερα, μετά από νέο χρησμό του Μαντείου των Δελφών

« Την ιερή, ψυχή μου, σε ποιόν χρόνο και πότε θα ψάλεις Δήλο, του Απόλλωνα την τροφό; Βέβαια όλες οι Κυκλάδες, οι ιερότατες απ' τα νησιά που βρίσκονται στη θάλασσα, είναι καλοῦμνητες. Όμως η Δήλος θέλει τα πρωτεία να 'χει από τα δώρα των Μουσών, γιατί τον Φοῖβο, το δάσκαλο των τραγουδιών ἔλουσε και σπαργάνωσε κι ωσάν θεό πρώτη τον ὕμνησε. [...] Τώρα τον ὕμνο μου στη Δήλο αφιερώνω, ο Απόλλωνας ο Κύνθιος το ζήλο μου να επαινέσει προς την τροφό του την αγαπημένη. »
Καλλίμαχος *Eis Δήλον*, 4. 1-10

11. Η γέννηση του Απόλλωνα και της Άρτεμης. Ερυθρόμορφη πυξίδα, περ. 370 π.Χ. Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο

...με διαχρονική ακτινοβολία ★1

«Μέχρι που πάτησε στη Δήλο
η σεβαστή Λητώ,
και ρώτησε βγάζοντας λόγια φτερωτά:
«Αχ Δήλος, δε θα 'θελες να γίνεις έδρα
εσύ του δικού μου γιου,
του Φοίβου Απόλλωνα, και πλούσιο ναό
να του ιδρύσεις;
Κανένας άλλος δεν πρόκειται ποτέ
να σε πλησιάσει ούτε να σε προσέξει,
[...] Αν όμως έχεις πάνω σου τον ναό
του μακροβόλου Απόλλωνα,
οι άνθρωποι θα σπεύδουν όλοι μ
ε εκατόμβες κι δώ θα μαζεύονται
και τσίκνα άφθονη χωρίς σταματημό
απ' το λίπος θ' ανεβαίνει
και τους κατοίκους σου θα τρέφουν ξένα
χέρια κι ας είναι η γη σου άγονη
Ομηρικός Ύμνος ΕΙΣ ΑΠΟΛΛΩΝΑ, 49-60

Η Δήλος με το ιερό του Απόλλωνα αποτέλεσε πηγή έμπνευσης ήδη από τα αρχαία χρόνια. Στους λεγόμενους Ομηρικούς Ύμνους¹¹ καταγράφεται ο μύθος της γέννησης του Απόλλωνα και της Αρτέμιδος στο νησί, τον οποίο κατόπιν προσαρμόζουν με παραλλαγές γνωστοί ποιητές, όπως ο Πίνδαρος τον 4ο αι. π.Χ. και ο Καλλίμαχος τον 2ο αι. π.Χ., ενώ μέσα στους αιώνες καλλιτέχνες και φιλόσοφοι δημιουργούν με αναφορά τη Δήλο.

12. Νικόλαος Χειμώνας, Δήλος, 1927

«Οι διαλογισμοί που με απασχολούσαν
από καιρό και αφορούσαν την αλήθεια,
τις αναφορές της αποκάλυψης
και της απόκρισης βρήκαν με την διαμονή
στην Δήλο την ζητούμενη επαλήθευση.
[...] Μόνο με την εμπειρία της Δήλου
έγινε το ελληνικό ταξίδι διαμονή,
“ξέφωτη” παραμονή
κοντά σε ό,τι είναι η αλήθεια».

Martin Heidegger, *Aufenthalte*¹²

Ο Έλληνας αρχαιολόγος Δ. Πίππας, που οργάνωσε
τα μουσεία Μυκόνου και Δήλου, φύτεψε το 1933
ένα φοίνικα στην Ιερή Λίμνη, σε ανάμνηση του φοίνικα
κάτω από τον οποίο η Λητώ γέννησε τους δίδυμους θεούς.

13. W. H. Rinehart, Η Λητώ και τα παιδιά της, 1870

Ένα ξεχωριστό μνημείο...

Μια παντοδύναμη συμμαχία

Το ιερό του Απόλλωνα άρχισε να αναδεικνύεται ιδιαίτερα από τον 7ο αι. π.Χ., όταν η Δήλος μετατρέπεται σε ονομαστό ιερό κέντρο όλων των Ιώνων και έδρα Αμφικτυονίας τους, δηλαδή της ένωσης των ιωνικών πόλεων¹³. Μετά τους Περσικούς πολέμους, οι Αθηναίοι ονόμασαν Δηλιακή την ισχυρότατη συμμαχία που ίδρυσαν με κέντρο την παλιά Αμφικτυονία της Δήλου, για την άμυνα κατά του περσικού κινδύνου. Οι περίπου 150 πόλεις που αποτελούσαν τη Δηλιακή Συμμαχία κατέβαλαν φόρους για τη συντήρηση του στόλου. Όταν το ταμείο της συμμαχίας μεταφέρθηκε στην Αθήνα (454 π.Χ.), έγινε πλέον γνωστή ως Αθηναϊκή Συμμαχία, που εξυπηρετούσε την δύναμη της Αθηναϊκής Ηγεμονίας. Τη διαλυμένη αμφικτυονία της Δήλου αντικατέστησε στα τέλη του 4ου αιώνα το «Κοινόν των νησιωτών», υπό την προστασία των Πτολεμαίων¹⁴.

14. Το ιερό του Απόλλωνα και η Αγορά των Δηλίων από ψηλά.

15. Αναπαράσταση του Ιερού του Απόλλωνα. Μουσείο Δήλου.

Το τεράστιο συγκρότημα του Ιερού περιλάμβανε μνημειακά προπύλαια, τους τρεις ναούς του θεού, τον Κεράτινο βωμό, τουλάχιστον πέντε θησαυρούς, στοές, ναό της Αρτέμιδος, ναό του Πυθίου Απόλλωνα και το Σήμα της Λαοδίκης και της Υπερόχης -τον μυθικό τάφο δύο Υπερβόρειων Παρθένων, συνοδών του Απόλλωνα. Πολυτελή αναθήματα στήνονταν σε εξέδρες και βάθρα. Ξεχώριζαν ο Κολοσσός των Ναξίων, κούρος ύψους 9,6 μ. και ο χάλκινος φοίνικας του στρατηγού Νικία.

16. Ο Κολοσσός των Ναξίων: τμήματα του αγάλματος σώζονται στον ναό της Αρτέμιδος.

Τα Δήλια

Όσο διαρκούσε η αθηναϊκή ηγεμονία, ανά πέντε χρόνια την αρχή της άνοιξης, τελούσαν στη Δήλο την εορτή των Δηλίων. Οι Αθηναίοι έστελναν «θεωρούς» και «χορούς»¹⁵. Μετά τις θυσίες, ακολουθούσαν γυμνικοί¹⁶, ιππικοί και μουσικοί αγώνες. Η γιορτή τελείωνε με παραστάσεις δράματος και συμπόσια. Τα Δήλια ήταν τόσο σεβαστά ώστε, όσο έλειπαν από την Αθήνα οι θεωροί, αναστέλλονταν οι εκτελέσεις θανατικής ποινής. Την ελληνιστική εποχή αυξήθηκε ο αριθμός των αγώνων, ενώ άρχισαν επίσης να οργανώνονται μουσικά και καλλιτεχνικά θεάματα ανεξάρτητα από τους θρησκευτικούς αγώνες.

...με διαχρονική ακτινοβολία ★ 2

Σύγχρονες αμφικτυονίες

«Κι ύστερα, ο γυρισμός του Θησέα, θριαμβευτικός. Στη Δήλο σταμάτησε, κι εκεί γύρω στο Κέρατον (τον ξακουστό βωμό, φτιαγμένον όλον από κέρατα ζώων - αριστερά μονάχα), ο Θησέας εκόρευε, μαζί με τους εφήβους Αθηναίους συνοδούς του, έναν καινούργιο εκπληκτικό χορό, με διασταυρούμενα βήματα, που ίσως να εικόνιζαν, στο δυνατό μεσημεριάτικο φως, τις σκοτεινές στροφές του Λαβυρίνθου[...] ένας περίφημος, αλήθεια, χορός. [...] Ο χορός, ωστόσο, διαδόθηκε γρήγορα κι έμεινε. Τον χορεύουμε ακόμη. Κι είναι από τότε που θεσπίστηκε ο φοίνικας σαν έπαθλο στους δήλιους γυμνικούς αγώνες.»

Γιάννης Ρίτσος, Ο νέος χορός, 1968

17. Νίκος Εγγονόπουλος, Δήλος, 1939

Σήμερα η ιδέα της ενότητας και συνεργασίας με στόχο την αρμονική συνύπαρξη και ανάπτυξη διαφορετικών κοινωνιών εκφράζεται με αντίστοιχες διακρατικές οργανώσεις και ενώσεις, όπως ο Ο.Η.Ε., η UNESCO, η Ευρωπαϊκή Ένωση κ.ά. Ο Ευρωπαϊκός Όμιλος Εδαφικής Συνεργασίας «Ε.Ο.Ε.Σ. ΑΜΦΙΚΤΥΟΝΙΑ»¹⁷, κ.α.

Η Συνοικία Θεάτρου ξεκινά από το λιμάνι και φτάνει ως το θέατρο. Διαθέτει εμπορικά κτήρια, πλούσιες κατοικίες και δημόσια δεξαμενή νερού, την «Μινώα Κρήνη».

Ανάγνωση των Περσών του Αισχύλου στη Δήλο

Η Εφορεία Αρχαιοτήτων Κυκλάδων οργάνωσε το 2019 ανάγνωση της τραγωδίας Πέρσες του Αισχύλου στη Δήλο, με τη συμμετοχή μεταναστών-προσφύγων. «Πρόκειται για ένα οικουμενικό κείμενο, απολογία για τα δεινά του πολέμου και σε ένα τόπο με μεγάλη συμβολική και οικουμενική σημασία, στον αρχαιολογικό χώρο της Δήλου. Νησί με πολλαπλές σημασίες μέσα στην διαχρονική του πορεία, ιερό αλλά και ελεύθερο για την πολυπολιτισμική κατοίκησή του στην αρχαιότητα, σήμερα σε κατάσταση απόλυτης μη κατοίκησης, αλλά στο κέντρο του Αιγαίου, ενός αρχιπελάγους-γέφυρα της σημερινής προσφυγικής κρίσης»¹⁸.

Ένα ξεχωριστό μνημείο...

«Το μεγαλύτερο εμπορικό κέντρο της οικουμένης»

Η Δήλος εξελίχθηκε σε πολύβουο μεσογειακό λιμάνι¹⁹, που άρχισε να ευημερεί από το 314 π.Χ. και έφθασε στην ακμή του τον 2ο και 1ο αιώνα π.Χ. Σε αυτό το νησί του Αιγαίου ιδρύθηκαν αποθήκες και εμπορικές εταιρίες, διαμορφώθηκαν μεγάλες οικιστικές περιοχές, κατασκευάστηκαν δημόσια και κοσμικά κτήρια από συλλόγους τραπεζιτών, εμπόρων και εφοπλιστών.

18. Ναός Ίσιδος στο Ιερό των Ξένων Θεών

Κοσμοπολίτικο λιμάνι

Εκτός από τους Αθηναίους και τους Ρωμαίους, συνέρρευσαν στη Δήλο άνθρωποι από διάφορες περιοχές. Οι νέοι κάτοικοι, έφεραν και τις θρησκείες τους: στο νησί, εκτός από τα ιερά των ελληνικών θεών, υπήρχαν ιερά του Σαράπι, της Ίσιδας, του Ανούβι, των συριακών θεοτήτων Ααδάδ και Αταργάτη και μία Συναγωγή, ενώ επτά βασιλικές ανάγονται στους πρώτους χριστιανικούς αιώνες.

19. Οικία με τα Προσωπεία. Ο Διόνυσος καθισμένος στη ράχη πάνθηρα. 2ος αι. π.Χ.

20. Η Οικία του Ερμή. Τριώροφη έπαυλη της ιταλικής οικογένειας Paconii.

...με διαχρονική ακτινοβολία ★ 3

«Αν τα ερείπια της Δήλου εξαφανίζονταν,
θα άφηναν ένα κενό που τίποτε
δε θα μπορούσε να αναπληρώσει»

Léon Adrien Terrier, *Mémoire sur l'île de Délos*, 1864/1907, Αρχαία Γαλλικής Αρχαιολογικής
Σχολής Αθηνών

Άνθρωποι από σίδηρο στη Δήλο

Ο αρχαιολογικός χώρος της Δήλου με την πνευματικότητα που διαπνέει, φιλοξενεί και πλαισιώνει ιδανικά επιλεγμένα έργα σύγχρονης τέχνης και χορευτικές ή μουσικές παραστάσεις. Στην ακατοίκητη πλέον Δήλο, φιλοξενήθηκε το 2019 η έκθεση SIGHT του Άντονι Γκόρμλεϊ, «ζωντανεύοντας» τον χώρο με 29 γλυπτές ανθρώπινες μορφές από σίδηρο²⁰.

Anamnesis από το νησί

21. Γλυπτή μορφή στο χώρο, από την έκθεση Sight, έργο του Antony Gormley

Η άδηλος γειτόνισσα της Μυκόνου

Την κοσμοπολίτικη Δήλο διαδέχτηκε σήμερα η κοσμική Μύκονος, που φιλοξενεί το φεστιβάλ «A-DELOS/DELOS», στο πλαίσιο του οποίου προβλήθηκε το λυρικό ντοκιμαντέρ «Δήλος 2015» του Αντώνη-Θεοχάρη Κιούκα²¹.

Μνημειώδεις διάλογοι

ΕΛΛΑΔΑ

Κέρκυρα

Στη μεσαιωνική και κοσμοπολίτικη πόλη της Κέρκυρας λειτούργησε ένα από τα σημαντικότερα λιμάνια της Μεσογείου.

ΚΥΠΡΟΣ

Πάφος

Σημαντικό βασίλειο, που έγινε πρωτεύουσα της νήσου κατά τους ελληνιστικούς και ρωμαϊκούς χρόνους. Το λιμάνι και η πόλη αναπτύχθηκαν ιδιαίτερα την ρωμαϊκή περίοδο.

Γύρω από το ιερό της Αφροδίτης και την αγορά οικοδομήθηκαν ανάκτορα, ωδείο, θέατρο και πολλές επαύλεις με εξάιρετα ψηφιδωτά δάπεδα.

ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
& ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ!

ΕΛΛΑΔΑ

Δεσποτικό

στην Αντίπαρο, το δεύτερο μεγαλύτερο σε έκταση ιερό του Απόλλωνα στις Κυκλάδες μετά από αυτό της Δήλου.

ΝΕΠΑΛ

Λουμπίνι

Ιερή περιοχή όπου γεννήθηκε το 623 π.Χ. ο Σιντάρτα Γκαουτάμα, ο «φωτισμένος» Βούδας. Η μητέρα του, βασίλισσα Μάγια Ντέβι,

διέσχισε το όμορφο δάσος του Λουμπίνι πηγαίνοντας για τη γη των πατέρων της, όπως ήθελε η παράδοση. Έκανε μπάνιο στην Ιερά Λίμνη και λίγο μετά γέννησε τον πρίγκιπα, ο οποίος μετέπειτα έγινε ο Βούδας

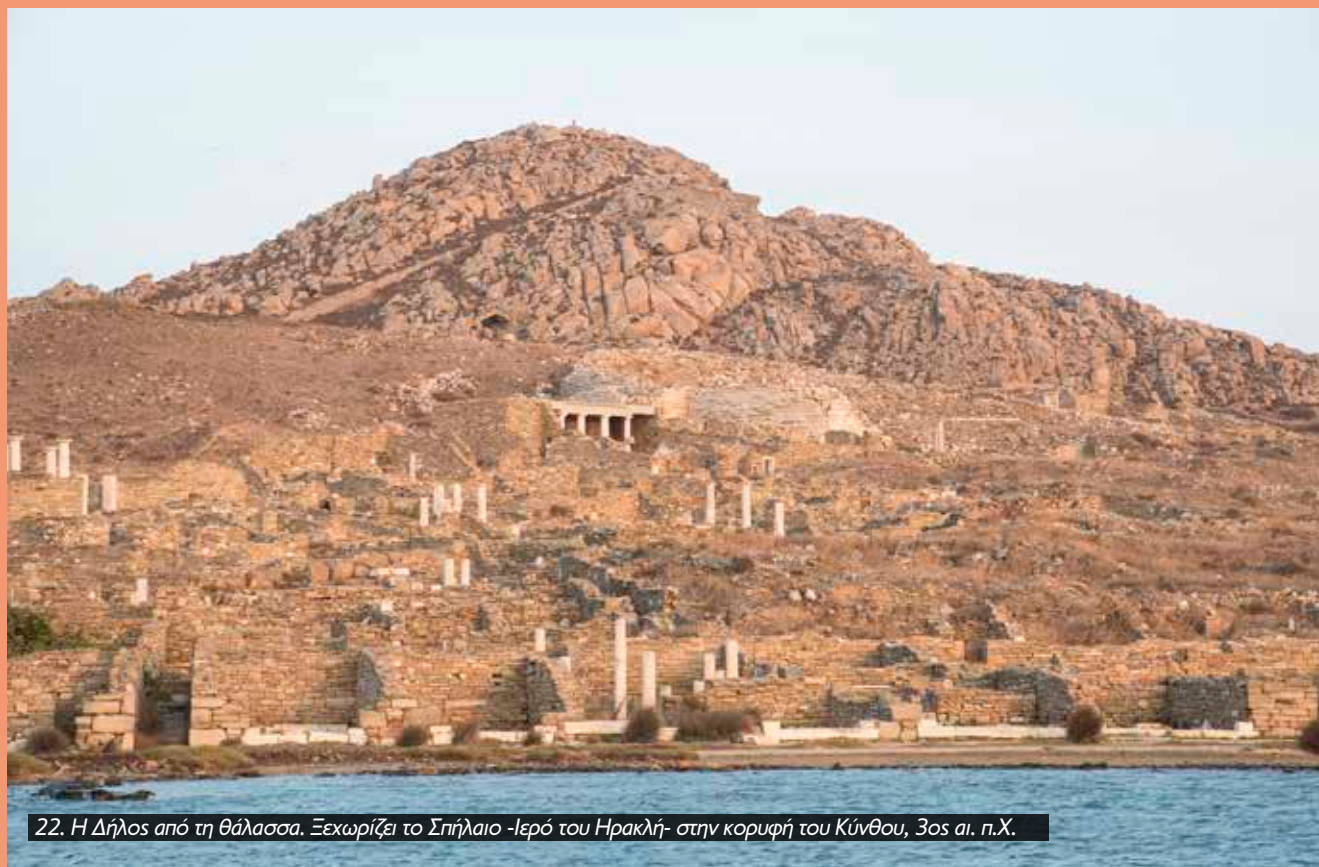

Ένα μήνυμα του σήμερα...

Μια ακμάζουσα πόλη

Η μικρή πολυπολιτισμική κοινωνία της Δήλου και το λιμάνι ανέπτυξε πλήθος εμπορικών και βιοτεχνικών δραστηριοτήτων.

Κατά την ρωμαϊκή περίοδο, προκειμένου να την στηρίξουν στον ανταγωνισμό με τη Ρόδο και τα άλλα οικονομικά κέντρα της Μεσογείου, οι Ρωμαίοι την απαλλάσσουν από δασμούς και φόρους κι έτσι η Δήλος μετατρέπεται σε «φορολογικό παράδεισο». Δεκάδες πλοία φορτώνουν και ξεφορτώνουν τόνους εμπορευμάτων κάθε μέρα. Αγορές, καταστήματα και εργαστήρια, εμπορικοί σύλλογοι και τράπεζες, αναπτύσσονται σε όλο το νησί, που θα εξελιχθεί σε ακμαίο εμπορικό και οικονομικό κέντρο.

22. Η Δήλος από τη θάλασσα. Ξεχωρίζει το Σπήλαιο -Ιερό του Ηρακλή- στην κορυφή του Κύνθου, 3ος αι. π.Χ.

...για ένα καλύτερο αύριο!

Στόχοι 2030 >

8 ΑΞΙΟΠΡΕΠΗΣ
ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ
ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Προώθηση της βιώσιμης και χωρίς αποκλεισμούς οικονομικής ανάπτυξης, της απασχόλησης και της αξιοπρεπούς εργασίας για όλους

σημειώσεις

1. Γάιος Οφέλλιος Φέρος: το όνομα είναι εμπνευσμένο από τον έμπορο από την Καμπανία που οικοδόμησε τη δυτική στοά της Αγοράς: άγαλμά του βρισκόταν στημένο σε μία κόγχη, με την επιγραφή: «Γάιον Οφέλλιον Μαάρκου υιόν Φέρον Ιταλικό / δικαιοσύνης ένεκα και φιλαγαθίας της εις εαυτούς, Απόλλωνι».
2. Ο (πρώτος) πώρινος ναός ήταν ανάθημα των γιων του Πεισίστρατου τον 6ο αι. π.Χ. και στέγαζε υπερφυσικό άγαλμα του θεού. Η οικοδόμηση του μεγάλου ναού ή ναού των Δηλίων άρχισε το 476 π.Χ. αλλά διακόπηκε όταν το ταμείο της Αθηναϊκής συμμαχίας μεταφέρθηκε στην Αθήνα. Συνεχίστηκε την περίοδο της Δηλιακής Ανεξαρτησίας αλλά δεν ολοκληρώθηκε. Ο ναός των Αθηνών ανεγείρεται στη διάρκεια του Πελοποννησιακού πολέμου.
3. Θησαυροί: μικρά ναόσκημα κτίσματα, στα ανατολικά των ναών του Απόλλωνα, που αποτελούσαν αναθήματα διαφόρων ελληνικών πόλεων.
4. Αγορά των Ιταλών: το μεγαλύτερο οικοδόμημα της Δήλου. Κέντρο συνάντησης και εμπορικών δραστηριοτήτων των Ιταλών εμπόρων και της παροικίας τους.
5. Το άνδριο των Λεόντων ήταν αφιέρωμα των κατοίκων της Νάξου. Δε γνωρίζουμε τον ακριβή αριθμό των λιονταριών (από 9 έως 19).
6. Βόρεια και ανατολικά της Ιερής Λίμνης βρίσκονταν οι αθλητικές και εκπαιδευτικές εγκαταστάσεις της πόλης. Οι Παλαιστρες και τα Γυμνάσια ήταν χώροι εκγύμνασης αλλά και φιλοσοφικών συζητήσεων και καθημερινών συναντήσεων. Το Στάδιο διαμορφώθηκε στις αρχές του 3ου αι. π.Χ.
7. Η Συνοικία του Θεάτρου ήταν η ακριβότερη της πόλης. Πολλές οικίες ήταν διακοσμημένες με εντυπωσιακά ψηφιδωτά.
8. Η οικοδόμηση του Θεάτρου άρχισε λίγο μετά το 314 π.Χ. και ολοκληρώθηκε μετά από 70 χρόνια. Χωρούσε 6.500 θεατές.
9. Ο Καλλιμάχος από την Κυρήνη, ήταν αντιπροσωπευτικός ποιητής της ελληνιστικής εποχής. Έζησε τον 2ο αι. π.Χ. στην Αθήνα και στην Αλεξάνδρεια, όπου ίδρυσε γραμματική σχολή. Από το μεγάλο έργο του σώθηκαν μόνο οι Ύμνοι και 64 επιγράμματα στην Παλατινή Ανθολογία από τον Στέφανο του Μελεάγρου. Βλ. *Καλλιμάχου Άπαντα*, 3 τόμοι, 2010. Μετάφραση Θανάσης Παπαθανασόπουλος
10. «Είναι δε όλως εγκαταλειμμένη, ακατοίκητος και ληστών και πειρατών καταγώνιον ... εκ δε των ζώων και πτηνών εισί δασύποδες και όρτυγες και σκολόπακες πολλοί, και έχιδναι και κροκόδειλοι χειρσαίοι. Σώζεται δε εισέτι πλήθος άμετρον συντριμμάτων και λειψάνων των αρχαίων περίφημων και λαμπερότων εκείνων οικοδομών της Δήλου άπερ κατακαλύπτοντα πολλάς των άριστων γαιών της νήσου, καθιστώσιν αυτάς ανεπιδέκτους καλλιεργείας. Και επιγραφάι δε πολλαί σώζωνται και κυρίως επί του βάθρου του αγάλματος του Απόλλωνος».
11. Οι Ομηρικοί Ύμνοι είναι 33 σωζόμενοι αρχαίοι ελληνικοί ύμνοι σε μέτρο δακτυλικό εξάμετρο, όπως το μέτρο της Ιλιάδας και της Οδύσσειας, που υμνούν τους σημαντικούς θεούς. Οι περισσότεροι είναι γραμμένοι τον 7ο-6ο αι. π.Χ., αλλά μερικοί φαίνεται ότι γράφτηκαν αργότερα, τον 2ο αι. π.Χ. Στην αρχαιότητα αποδιδόνταν στον Όμηρο. Πιθανόν να αποτελούσαν εισαγωγή στις απαγγελίες των ομηρικών επών από τους ραψωδούς.
12. Ο Martin Heidegger (1889-1976) ήταν γνωστός γερμανός φιλόσοφος. Στην Ελλάδα ταξίδεψε το 1962 και κατέγραψε τις εντυπώσεις του στο κείμενο *Aufenthalte*, όπου προσεγγίζει τα τοπία με φιλοσοφικό τρόπο. Βλ. M. Heidegger, *Διαμονές*. Το ταξίδι στην Ελλάδα, 2014 (μτφ. Γιώργος Φαράκλας).
13. «Αμφικτυονία» στην αρχαιότητα ήταν η ένωση πολλών πόλεων-κρατών μίας περιοχής με κέντρο κάποιο σημαντικό ναό. Η πιο γνωστή ήταν η Αμφικτυονία των Δελφών στην κεντρική Ελλάδα, αλλά υπήρχε και στη Δήλο.
14. Το Κοινό των Νησιωτών ήταν ομοσπονδιακό κράτος της ελληνιστικής περιόδου, που περιλάμβανε τις Κυκλάδες. Ιδρύθηκε το 314 π.Χ. και διατηρήθηκε υπό την ηγεμονία των Πτολεμαίων έως τα μέσα του 3ου αιώνα π.Χ. Επαναστατήθηκε περί το 200 π.Χ. υπό την ηγεμονία της Ρόδου και καταλύθηκε οριστικά περί το 168 π.Χ.
15. Οι «Θεωρίες» ήταν οι επίσημες αντιπροσωπείες των πόλεων-κρατών. Χοροί ήταν οι ομάδες πθοποιών που απάγγελλαν κάνοντας ρυθμικές κινήσεις. Τα μέλη των «χορών» είχαν κάνει πρόβες και είχαν προετοιμαστεί στην Αθήνα με τη φροντίδα ειδικών, των «Δηλιαστών».
16. Γυμνικοί αγώνες: ονομάζονταν έτσι γιατί οι αθλητές αγωνίζονταν γυμνοί. Από εκεί προέρχεται και η λέξη «γυμναστική».
17. Για τον σύγχρονο οργανισμό Ε.Ο.Ε.Σ. ΑΜΦΙΚΤΥΟΝΙΑ, βλ. <https://www.amphictyony.gr>. Στοχεύει στην προώθηση της συνεργασίας ανάμεσα στους λαούς της Μεσογείου και της Ευρώπης, με σεβασμό στις αρχές της ελευθερίας, της δημοκρατίας, της δικαιοσύνης και της προστασίας του περιβάλλοντος.
18. Εφημερίδα Κοινή Γνώμη, 19 Σεπτεμβρίου 2019: <https://www.koinignomi.gr/news/politismos/2019/09/19/anagnosi-ton-person-toy-aishyloy-stidilo.html>
19. Ο Ρωμαίος συγγραφέας Festus αναφέρεται στη Δήλο ως “maximum emporium totius orbis terrarum”, «το μεγαλύτερο εμπορικό κέντρο της οικουμένης».
20. Antony Gormley: σημαντικός σύγχρονος βρετανός γλύπτης. Τα εντυπωσιακά σιδηρά γλυπτά του «επισκέπτονται» συχνά σημαντικούς χώρους πολιτισμού. Περισσότερα για την έκθεση Sight, 2 Μαΐου-31 Οκτωβρίου 201, βλ. <https://neon.org.gr/en/exhibition/sight-antony-gormley-delos-island/>
21. Βλ. εφημερίδα Καθημερινή, 11.10.2015 <https://www.kathimerini.gr/834010/gallery/epikairothta/ellada/h-adhlos-geitonissa-ths-mykonoy>

βιβλιογραφία

- Ζαφειροπούλου Φ., Δήλος: *Τα μνημεία και το μουσείο*, Αθήνα 1984 (1η έκδ.).
- Ζαφειροπούλου Φ., Δήλος: *Μαρτυρίες από τα μουσειακά εκθέματα*, Αθήνα 1998.
- Ζαφειροπούλου Φ.Ν., «Δήλος», στο Α.Γ. Βλαχόπουλος (επιμ.), *Αρχαιολογία: Νησιά του Αιγαίου*, Αθήνα 2005, 232-243.
- Τσάκος Κ., Δήλος: *Οδηγός των μνημείων και του μουσείου*, Αθήνα 2008.
- Χατζηδάκης Π.Ι., «Αρχαιολογικοί χώροι και αυτοφυείς βλάστηση: Η περίπτωση του αρχαιολογικού χώρου Δήλου-Ρήνειας», στο Έ. Τουλούπα – Ει. Καϊμάρη (επιμ.), *Πρακτικά διημερίδας: «Αυτοφυείς βλάστηση στους αρχαιολογικούς χώρους»*, Αθήνα, 22-23 Μαΐου 1998, Αθήνα 1998, 34-44, 91-107.
- Χατζηδάκης Π.Ι., Δήλος [Κοινωφελές Ίδρυμα Ιωάννη Σ. Λάτση, Ο Κύκλος των Μουσείων 5], Αθήνα 2003 (και σε ηλεκτρ. έκδ.).
- Χατζηδάκης Π.Ι., «Δήλος», στο Ε. Κόρκα κ.ά. (επιμ.), *Ελλάδα: Μνημεία και χώροι παγκόσμιας κληρονομιάς*, Αθήνα 2009, 98-109.
- Bruneau Ph., *Études d'archéologie délienne: Recueil d'articles rassemblés et indexés par J.-Ch. Moretti*, Αθήνα – Παρίσι 2006.
- Bruneau Ph. – J. Ducat, *Οδηγός της Δήλου* (μτφρ. Ε. Δημητρακοπούλου – Π. Καρβώνης), Αθήνα 2010 (4η επανέκδ., έκδ.).
- Chankowski V., *Athènes et Délos à l'époque classique: Recherches sur l'administration du sanctuaire d'Apollon délien*, Αθήνα 2008.
- Chankowski V., *Parasites du Dieu: Comptables, financiers et commerçants dans la Délos hellénistique*, Αθήνα 2019 (και σε ηλεκτρ. έκδ.)
- Constantakopoulou Chr., *Aegean Interactions: Delos and its Networks in the third century*, Οξφόρδη 2017.
- Gruben G., *Ιερά και ναοί των αρχαίων Ελλήνων* (μτφρ. Δ. Ακτσελή), Αθήνα 2000.
- Hermay A. – Ph. Jockey – Fr. Queyrel, υπό τη διεύθ. του J. Marcadé, *Sculptures déliennes*, Αθήνα – Παρίσι 1996.
- Moretti J.-Ch., 1873-1913, Δήλος: *Εικόνες μίας αρχαίας πόλης που έφερε στο φως η ανασκαφή/Délos: Images d'une ville antique révélée par la fouille/Delos: Images of an Ancient City revealed through Excavation* (κατ. έκδ.), Αθήνα 2017.
- Moretti J.-Ch., «Κυκλάδες: Δήλος», *Αρχαιολογία και Τέχνες* 135 (2021), 112-144.
- Papageorgiou-Venetas A., *Délos: Recherches urbaines sur une ville antique*, Μόναχο – Βερολίνο 1981.
- Rauh N.K., *The Sacred Bonds of Commerce: Religion, Economy, and Trade Society at Hellenistic Roman Delos*, Άμστερνταμ 1993.
- Roussel P., Δήλος: *Η πανίερη νήσος. Επιστημονική έρευνα βασισμένη στα κείμενα και τις αρχαιολογικές ανασκαφές, με 30 εικόνες του Fr. Boissonas*, Αθήνα 1990.

Πηγές στο διαδίκτυο:

http://odysseus.culture.gr/h/3/gh351.jsp?obj_id=2371

<https://whc.unesco.org/en/list/530/>

Μονογραφίες της Γαλλικής Αρχαιολογικής Σχολής Αθηνών για τη Δήλο
<https://cefael.gr>

Γεωγραφικό Σύστημα Πληροφόρησης της Δήλου <https://sig-delos.efa.gr>

Ψηφιακές ιστορικές περιηγήσεις: Δήλος: <https://www.youtube.com/watch?v=TyXmVJy9BBk>

Κονσέρτο στη Δήλο (TOMORROW COMES THE HARVEST με τους
Jeff Mills, Jean-Phi Dary & Prabhu Edouard): <https://www.youtube.com/watch?v=EahXXVOKICY>

Έκθεση SIGHT του A. Gormley: <https://neon.org.gr/gr/video/sight-antony-gormley-on-the-sacred-island-of-delos-gr/>

προέλευση εικόνων

Εξώφυλλο: ΦΩΤΟΓΡΑΦΗΣΗ

1. ΦΩΤΟΓΡΑΦΗΣΗ

2. <https://el.travelogues.gr/item.php?view=54784>

3. ΦΩΤΟΓΡΑΦΗΣΗ

4. <https://el.travelogues.gr/item.php?view=43484>

5. <https://el.travelogues.gr/item.php?view=45441>

6. Χατζηδάκης LATSIS σελ. 99 .

7. <https://el.travelogues.gr/item.php?view=51686>

8. Χατζηδάκης LATSIS σελ. 105

9. Χατζηδάκης LATSIS σελ. 113

10. ΦΩΤΟΓΡΑΦΗΣΗ

11. https://www.greek-language.gr/digitalResources/ancient_greek/mythology/lexicon/gods/apollo/page_002.html

12. https://www.nationalgallery.gr/images/paintings/60768_2000_2000.jpg

13. <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/11923>

14. ΦΩΤΟΓΡΑΦΗΣΗ

15. <http://www.nationalgallery.gr/games/?page=sylloges-subsection&cat=3§=2>

16. ΦΩΤΟΓΡΑΦΗΣΗ

17. http://odysseus.culture.gr/java/image?foto_id=11823&size=l1

18. ΦΩΤΟΓΡΑΦΗΣΗ

19. ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΕΙ LINK

20. ΦΩΤΟΓΡΑΦΗΣΗ

ΜΝΗΜΕΙΩΔΕΙΣ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΕΣ
στα ελληνικά μνημεία unesco

Υπουργείο Πολιτισμού

Γενική Διεύθυνση Αρχαιοτήτων και Πολιτιστικής Κληρονομιάς

Διεύθυνση Αρχαιολογικών Μουσείων,
Εκθέσεων και Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων
Τμήμα Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων και Επικοινωνίας

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού,
Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ISBN XXX-XXX-XXX-X